

Література

1. **Ананьев В. Г.** Человек как предмет познания / В. Г. Ананьев. – Л.: ЛГУ, 1968. – 339 с. 2. **Асеев В. Г.** Мотивация поведения и формирование личности // В. Г. Асеев. – М.: Мысль, 1976. – 158 с. 3. **Дубровина И. В.** Способности и интересы / И. В. Дубровина // Возрастная и педагогическая психология: [учебник]. – М., 1999. – С.173–177. 4. **Мурзіна О. А.** Формування професійних ціннісних орієнтацій у майбутніх правоохоронців: [методичні рекомендації] / О. А. Мурзіна. – Запоріжжя, 2014. – С. 26–32. 5. **Надирашвили Ш. А.** Установка и деятельность / Ш. А. Надирашвили. – Тбилиси, 1987. – 361 с. 6. **Обуховский К.** Психология влечений человека: [монография] / К. Обуховский; ред. Б. М. Сегал. – М.: Прогресс, 1972. – 247 с. 7. **Ядов В. А.** О диспозиционной регуляции социального поведения личности / В. А. Ядов // Методологические проблемы социальной психологии. – М.: Наука, 1975. – С. 89–105.

УДК 371.132+371.134:373.3

Іванна Размолодчикова

ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ І ЙОГО ІМІДЖ

Размолодчикова І. В. Вплив освітнього середовища на соціалізацію особистості майбутнього вчителя початкових класів та його імідж.

У статті розглядається проблема впливу культурно-освітнього середовища на соціалізацію особистості майбутнього вчителя. Розглянуто процеси, що відбуваються, та тенденції, що впливають на соціалізацію особистості вчителя. Індивідуальний імідж розуміється як цілісна система, що складається з компонентів, кожний із яких є комплексним об'єднанням елементів знань і вмінь.

Ключові слова: соціалізація, культура, освіта, вчитель початкових класів.

Размолодчикова И. В. Влияние образовательной среды на социализацию личности будущего учителя начальных классов и его имидж.

В статье рассматривается проблема влияния образовательной среды на социализацию личности будущего учителя. Рассмотрены процессы и тенденции, которые влияют на социализацию личности учителя. Индивидуальный имидж рассматривается как целостная система, которая складывается из компонентов, каждый из которых является комплексным объединением разных элементов знаний и умений.

Ключевые слова: социализация, культура, образование, учитель начальных классов.

Razmolodchikova I. V. Effect of educational environment on the socialization of personality of a future elementary school teacher and his image.

Article considers the problem of the influence of the educational environment on socialization of the person of the future teacher. Here is discusses processes and trends that affect on the socialization of the person teacher. Individual image is regarded as a comprehensive whole, which consists of two major components, each of them being a complex combination of various elements of knowledge and skills.

Key words: socialization, culture, education, primary school teacher.

Однією з істотних ціннісних тенденцій сучасного суспільства є орієнтація на образ (ідеал) успішної людини, здатної реалізувати свою життєдіяльність на рівні

високих досягнень і стандартів.

Нині у час реформування освіти в Україні найважливішим завданням є підготовка освіченої, творчої особистості та формування її морального та фізичного здоров'я.

Нова парадигма освіти зумовлює оновлення системи освіти. У цьому аспекті особливого значення набуває розвиток особистості самого вчителя, який має бути спрямований на оволодіння професійно необхідними науково-теоретичними знаннями.

Сучасні вимоги до педагога висвітлені в Законі «Про загальну середню освіту»: «Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах середньої освіти [7, с. 555].

Мета статті – розкрити вплив освітнього середовища на соціалізацію особистості майбутнього вчителя початкових класів та його імідж.

Передусім розглянемо соціальний аспект розвитку особистості.

Соціальний розвиток особистості здійснюється в діяльності. У ній зростаюча людина проходить шлях від самосприйняття до самовизначення, соціально відповідальної поведінки й самореалізації. Науковці зазначають, що основним новоутворенням цього періоду стає усвідомлення себе суб'єктом пізнання, тобто якою мірою вона стала суб'єктом власної активності.

Молодь, її проблеми, напрями соціалізації та процеси самореалізації в суспільстві вивчають різні науки та наукові дисципліни.

За словником соціологічних та політичних термінів, молодь – «це велика соціальна група, що має специфічні соціальні й психологічні риси, наявність яких визначається як віковими особливостями молодих людей, так і тим, що їхнє соціально економічне і суспільно політичне становище, духовний світ перебувають у становленні, формуванні».

Життєвий шлях молоді пролягає через вибір певного способу життя та діяльності, зумовлених конкретними соціально-культурними умовами. За відносно однакового рівня потреб у суспільстві кожна особистість характеризується індивідуальним способом їх утілення, тому поведінка молоді різна і залежить від багатьох чинників. Свідомий і несвідомий вибір способу життєдіяльності здійснюється через процес соціалізації молоді. Проте створення позитивного іміджу у процесі навчання є передумовою та гарантом соціалізованого входження молоді до реалій сьогодення.

Соціалізація особистості охоплює всі сфери її життєдіяльності, впливає на вибір способу життя, і цей вплив має двосторонній характер, тобто обраний стиль (спосіб) життя впливає на подальше формування соціально активної особистості, а отже, і на її імідж [2, с. 172].

Соціально-культурній галузі та її впливу на соціалізацію особистості присвятили низку своїх праць українські науковці, зокрема: розгляду соціалізації молоді – В. Бібик, М. Головатий, Н. Черниш; вивченню місця і ролі культурно-освітньої діяльності в духовному розвитку особистості – Т. Алексеєнко, С. Анісімов, І. Барвінок; системі виховання духовності на принципах національних цінностей – представники української діаспори Г. Ващенко, П. Ковалів, В. Мельник, С. Ярмусь та інші.

Спираючись на праці психологів Б. Ананьєва і В. Мерліна, можна стверджувати, що розвиток особистості – це сукупність процесів якісної зміни психологічної цілісності людини, удосконалення його функціональної готовності, формування

операційних систем і таких психічних новоутворень, які забезпечують особистості, можливість відносно успішно розв'язувати свої життєві труднощі.

У процесі взаємодій особистих ресурсів і умов середовища, як спеціально організованих для впливу на розвиток, так й іншого призначення, у структурі психіки відбуваються якісні зміни.

У суспільстві першочергового значення набуває взаємодія стану людини із соціальними інститутами. Поняття соціального інституту в соціології пов'язується, передусім, з необхідністю забезпечити відносну стабільність соціальних зв'язків і відносин у суспільстві. Виконуючи свої функції, соціальні інститути формують комплекс формальних і неформальних правил, принципів, норм, установок, які регулюють різні галузі людської діяльності та організовують їх у систему статусів та ролей, забезпечуючи функціонування структурних елементів суспільства.

Соціальні інститути виконують функції соціалізації, інтеграції, інновації. Важливим інститутом формування в індивіда інноваційності є освіта. Уперше розглядаючи освіту як соціальний інститут запропонував Е. Дюркгейм. Трактуючи суспільство як систему, що складається із взаємозв'язаних компонентів, важливих для нормального функціонування суспільства, науковець розглядав освіту як одну з субсистем [8, с. 175].

Освіта, на думку Е. Дюркгейма, тісно пов'язана з іншими інститутами та панівними в суспільстві моральними цінностями, які складають основи соціального порядку, і виконує функцію трансляції цих цінностей молодому поколінню. Автор наголошує, що будь-які зміни в суспільстві зумовлюють зміни в освіті, яка є активною частиною процесу змін.

О. Локшина розглядає соціологію освіти як один із складників концептуальної платформи змісту, що зумовлено її потужним внеском у дослідження соціальної визначеності навчання, соціалізації особистості, стосунків між індивідом та колективом, сім'єю та школою, педагогами й учнями, тобто характеристик трансляції цінностей суспільства кожній окремій особистості.

Основоположник соціології знання К. Манхейм сформулював сутність підходу до освіти:

– освіта формує не людину взагалі, а людину в певному суспільстві і для певного суспільства;

– найкращою освітньою одиницею є не індивід, а група;

– у процесі навчання розробляють різні моделі поведінки, яких повинні додержуватись індивіди в групах (у нашому випадку це поведінкові іміджі);

– межа освіти в суспільстві не може бути адекватно зрозумілою, поки відокремлена від конкретних ситуацій, у яких опиняється кожна вікова група, і від соціального устрою, у якому вона формується [4].

А. Мудрик зазначає, що процес соціалізації має свої механізми, які впливають на його реалізацію. Перша група механізмів соціалізації – соціально-психологічні як окремої особистості, так і підлітків загалом. До таких механізмів належать:

1) імпринтинг – фіксування людиною на рецепторному та підсвідомому рівнях особливостей впливу життєво важливих об'єктів, з яким вона стикається;

2) наслідування – один зі шляхів довільного, а частіше мимовільного засвоєння людиною соціального досвіду;

3) екзестинціальний натиск – оволодіння мовою та підсвідоме засвоєння норм соціальної поведінки;

4) ідентифікація – процес підсвідомого ототожнення людиною себе з іншою

людиною, групою, «зразком»;

5) рефлексія – внутрішній світ, у якому людина розглядає, оцінює, приймає або відкидає цінності, притаманні різним соціальним інститутам (суспільству, сім'ї, групі однолітків тощо).

У педагогіці рефлексія – це родове поняття інтелектуальної й емоційної діяльності, у якій індивід усвідомлює свій досвід та ціннісні ставлення. Рефлексія передбачає самопізнання суб'єктом власних психічних станів та актив. Професійна рефлексія передбачає усвідомлення цілей, проблем навчально-виховного процесу, проблем самопізнання та сомооцінювання.

Через рефлексію майбутній учитель відображає ставлення до професійної діяльності, регулює психічні стани й оцінює їх. Отже, механізм саморегуляції забезпечує утворення нових цінностей, які впливають на зміст і спрямованість професійної діяльності, азначить і наїмідж.

Формування іміджу майбутнього вчителя в умовах освітнього середовища педагогічного інституту передбачає систему цілеспрямованих впливів, взаємодій і взаємовідносин, за допомогою яких у студента формуються соціально бажані риси та властивості.

Освітня й виховна діяльність навчального закладу тісно взаємозв'язані. Вони постійно доповнюють і збагачують одна одну. Оновлення змісту загальноосвітніх, соціально-гуманітарних, психолого-педагогічних дисциплін підпорядковується меті формування у студентів національної свідомості, соціальної активності, загальної культури особистості, що базується на надбаннях української та світової культури.

Вищі навчальні заклади традиційно вважаються носіями передової суспільної думки, саме тому в них відводиться особлива роль у формуванні розвиненої, соціально активної творчої особистості, яка визначатиме економічний, соціальний і політичний прогрес українського суспільства.

Тому ми поділяємо думку, що виховання студентів у першу чергу повинно бути соціальним вихованням.

Значущість феномену «імідж» у соціальній взаємодії стрімко зростає під час соціальних змін кінця ХХ – початку ХХІ ст. Причина цього явища пояснюється зростанням індивідуальної і професійної свободи, яка є результатом соціального й технічного розвитку світу. Значення людського чинника зростає, що надає змогу особистості позиціонувати себе суспільству як індивідуальність.

Поняття «імідж» в окресленому контексті є формою індивідуальності, яка декларує себе.

Отже, попередньо дослідивши історичні розвідки терміна «імідж», звернемося до соціологічного підходу, оскільки до наукового обігу соціології термін «імідж» увійшов пізніше, аніж в інші соціальні науки. Саме тому, на наш погляд, доречно оглянути різні підходи до його вживання.

Психологи (Г. Андреева, Е. Зеер, А. Леонт'єв, Е. Маркова, О. Перелигіна) акцентують увагу на емоційній характеристиці індивіда, його характері, темпераменті, ступені взаємодії на тих, хто поряд, у соціально-перцептивному процесі. Імідж конструюється з урахуванням орієнтації на психологічний консенсус з партнерами. Суб'єктивність особистості в цьому випадку розуміється як міра готовності до консенсусу, тобто відсутність заперечень.

У соціальній психології розглядається психологічна теорія іміджу (В. Агеєв, Ф. Зимбардо, М. Ляйппе, Б. Ломов, Д. Майерс).

Науковці звертають увагу на те, що імідж людини визначається її психологічним

типом та сформованими особистісними якостями відповідно до запитів часу й суспільства.

Так, у деяких визначеннях підкреслюється та обставина, що термін «імідж» охоплює спеціально вироблені, створені, сформовані особистісні властивості. На нашу думку, це залежить від технології побудови іміджу, яка може ґрунтуватися на таких принципах:

Повторення. Цей принцип спирається на властивості людської пам'яті: добре запам'ятовується та інформація, яка повторюється. Людям потрібен час, щоб зробити сприйняте повідомлення своїм, а багаторазове повторення адаптує психіку людини.

Безпосереднє посилення впливу. Названий принцип обґрунтовує нарощування аргументованого й емоційного звернення. Доведено, що поступове нарощування зусиль сприймається позитивніше: саме поступове, а не вибухове. Це пояснюється тим, що людський сенсорний апарат чинить супротив сплескам інформації. Поступове й безупинне нарощування зусиль зумовлює бажані зрушення.

«Подвійний виклик». Цей принцип означає, що повідомлення сприймається не тільки й не стільки розумом. Найважливішу роль відіграють підсвідомі психічні процеси, емоційна сфера психіки людини [6, с. 535].

У соціології імідж розглядається як цілісний і якісно визначений образ людини, що склався в масовій та індивідуальній уяві і є стійким. Імідж виникає з власної ініціативи особистості, але корегується її оточенням в результаті інформації, що надходить від людини. Отже, можна зробити висновок, що специфіка соціологічного підходу щодо дослідження іміджу полягає в контекстуальній його інтерпретації.

Ретельно проаналізувавши поняття «імідж» з точки зору соціології, можемо стверджувати, що імідж є результатом соціальної комунікації; він умотивований діяльністю індивіда і рольовою включеністю в суспільні відносини; кожна особистість виконує комплекс соціальних ролей, що зумовлює необхідність створення кількох іміджів.

О. Попова з цього приводу подає власне визначення: «Імідж – це образ соціальної ролі, яка конструюється суспільством, групою й особистістю, виконується у процесі соціальної взаємодії, передбачає партнера й контролюється виконавцем і суспільством. Імідж – це рольова особистісна маска, у якій виконавець ролі намагається постати перед партнерами і бути прийнятим ними.

Серед вітчизняних та зарубіжних науковців, які опікуються проблемою педагогічного іміджу, не існує єдиного визначення поняття «імідж учителя». Кожен науковець подає своє визначення цього поняття, акцентуючи увагу на тих чи тих компонентах іміджу вчителя.

Л. Золотовська стверджує, що «головним складником іміджу вчителя є професійна культура й авторитет педагога». Автор наголошує, що «в цьому випадку авторитет може розглядатися як міра соціальної значущості суб'єкта (індивіда, групи, соціального інституту, суспільства загалом), що створюється у процесі ефективної діяльності, яка спрямована на задоволення об'єктивних соціальних потреб та інтересів [3, с. 172].

І. Андріаді та Г. Мусіна розглядають імідж учителя як один із складників проблеми педагогічної майстерності, як «результат роботи над собою» [1, с. 70].

Принципово важливою, на наш погляд, відмінністю іміджу вчителя від інших об'єктів іміджу є те, що імідж учителя зумовлений його соціальною функцією: навчати, виховувати, розвивати. Це, з одного боку, розширює можливості вчителя в конструюванні власного іміджу у зв'язку з покладеними на нього функціями, з

іншого, – обмежує його можливості.

Соціальну зумовленість іміджу учителя підкреслює В. Тумальов.

Отже, визначено місце учительства в соціальній структурі як органічного складника інтелігенції, суттєвою характеристикою якого є трансляція культури, і на цій основі осмислено творчість, навчання, формування і саморозвиток.

Відповідно, у конструюванні власного іміджу вчитель не має права діяти тільки від свого імені, оскільки він є членом учительського співтовариства.

Соціальну значущість іміджу вчителя підкреслює і Л. Золотовська: «в педагогічній діяльності імідж спеціаліста особливо важливий, адже він впливає не тільки на особисту кар'єру й самопочуття, але й на інших людей».

Отже, соціальна зумовленість і значущість іміджу вчителя не дозволяє розглядати його поза соціальним замовленням суспільства. Імідж учителя повинен бути адекватним соціальним запитам суспільства, соціальній політиці в галузі освіти.

Діяльність сучасної школи – це діяльність в умовах особистісноорієнтованого навчання. І як справедливо зазначає І. Еланська, «потребує нового психологічного типу вчителя – за стилем мислення і поведінки, здатного ефективно взаємодіяти із суб'єктами у процесі суспільної діяльності».

Поняття «імідж учителя» в умовах особистісно зорієнтованого навчання охоплює не тільки ділові, професійні характеристики, але й передбачає новий стиль професійної поведінки, способи самовираження як засіб для самовдосконалення і саморозвитку.

Отже, на основі аналізу психолого-педагогічної літератури та власних спостережень можна зробити такі висновки: для людини, яка зробила свій вибір на користь педагогічної діяльності, надзвичайно важливим є створення особистого іміджу; до іміджу вчителя нині в суспільстві висуваються нові вимоги, пов'язані з переорієнтацією суспільства на нові гуманістичні цінності, пріоритет особистості в навчально-виховному процесі, що, безумовно, відбивається як на вимогах, так і на психологічному створенні іміджу вчителя; імідж сучасного вчителя повинен відповідати новим соціально-психологічним якість, таким, як: глобальне мислення, висока освіченість (включаючи психологічну культуру і науковий підхід до розв'язання проблем в освіті), мобільність, ініціативність, толерантність, відкритість, креативність, здатність до співпраці; соціалізацію можна розглядати як процес становлення соціальної особистості, навчання та засвоєння індивідом соціальних норм та цінностей, установок та зразків поведінки в суспільстві.

Література

1. Андриади И. П. Имидж учителя в межличностном восприятии / И. П. Андриади, Г. Р. Мусина // Вестник Московского городского педагогического университета. – М., 2002. – № 2. – С. 70. **2. Бабенко Н. Б.** Вплив культурно-освітнього простору на соціалізацію молоді / Н. Б. Бабенко // Культура і сучасність: Альманах. – К. : Міленіум, 2009. – № 1. – 184 с. **3. Золотовская Л. А.** Особенности профессионального имиджа педагога: социально-психологический аспект / Л. А. Золотовская // Имиджология – 2005: Материалы третьего международного симпозиума по имиджологии / под ред. Е. А. Петровой. – М., 2005. – С. 172. **4.** Концепція позашкільної освіти та виховання: Рішення колегії Міністерства освіти України 25.12.96 №16 3-8 // Інформ. зб. Міністерства освіти України. – К. : Педагогічна преса, 1997. – № 7. – 32 с. **5. Локшина О. І.** Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : [монографія] / О. І. Локшина. – К. : Богданова А. М., 2009. – 404 с. **6. Орбан-**

Лембрик Л. Е. Соціальна психологія:[підручник] У 2 кн. Кн. 2: Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Либідь, 2006. – 560 с. **7.** Основні чинні кодекси і закони України / Уклад. Ю. П. Єлісєвєнко. – К. : Махаон, 2003. – 976 с. **8.** The Studi of Primari Education. Compiled bu Colin Conner – with Brenda Lofthouse. – Second Edition. – London : RoutledgeFalmer, 1990. – Vol. 1: Perspectives. – 456 с.

УДК 351.361

Світлана Черєвко

ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЦІЛЬОВОЮ ГРУПОЮ СВОЇХ ПОТРЕБ ЩОДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ

Черєвко С. В. Проведення оцінки цільовою групою своїх потреб щодо здоров'язбереження.

У статті описано метод оцінки цільовою групою своїх потреб щодо здоров'язбереження, фази проведення оцінки та результати. Доведено доцільність використання зазначеного методу зі студентами як цільовою групою. Акцентується на тому, що запропонований метод оцінки цільовою групою своїх потреб щодо здоров'язбереження носить ретроспективний та прогностичний характер і може використовуватися переважно для аналізу ситуацій з огляду на їх позитивний чи негативний вплив на життя цільової групи та кожного з її членів. Метод оцінки цільовою групою своїх потреб щодо здоров'язбереження дає змогу окреслити як загальну проблему, так і окремі її складники.

Ключові слова: здоров'язбереження, моніторинг, оцінка, метод оцінки цільовою групою своїх потреб щодо здоров'язбереження, фази, результати.

Черєвко С. В. Проведение оценки целевой группой своих потребностей в отношении сохранения здоровья.

В статье описан метод оценки целевой группой своих потребностей по здоровьесбережению, фазы проведения оценки и результаты. Доказана целесообразность использования указанного метода со студентами как целевой группой. Акцентируется на том, что предложенный метод оценки целевой группой своих потребностей по здоровьесбережению носит ретроспективный и прогностичный характер и может использоваться преимущественно для анализа ситуаций с учетом их позитивного или негативного влияния на жизнь целевой группы и каждого из ее членов. Метод оценки целевой группой своих потребностей по здоровьесбережению дает возможность выделить как общую проблему, так и отдельные ее составляющие.

Ключевые слова: здоровьесбережение, мониторинг, оценка, метод оценки целевой группой своих потребностей по здоровьесбережению, фазы, результаты.

Tcherevko S. V. Assessing the Needs of the Target Group for Their Health-consciousnes.

The article describes the method of assessing the needs of the target group for their health-consciousness, phases of evaluation and results. It is proved the feasibility of using this method with students as a target group. The attention is paid on the fact that the proposed method of assessing the needs of their target group for health-consciousness is retrospective and predictive in nature and can be used mainly for the analysis of situations based on their positive or negative impact on the lives of the target group and each of its